

บทที่ ๑๕

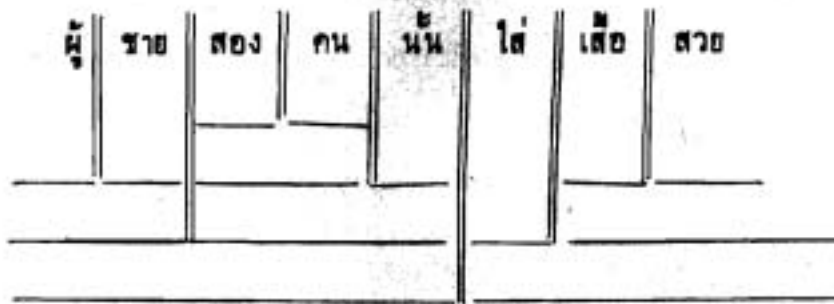
การวิเคราะห์ส่วนประชิด (Immediate Constituent Analysis)

การวิเคราะห์ส่วนประชิดหรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า IC Analysis นั้นเป็นวิธีวิเคราะห์ภาษาแบบหนึ่งที่ใช้กันมากและใช้กันมานานแล้ว โดยถือว่า ประโยค วลี หรือคำบางคำ สามารถแยกออกเป็นส่วนที่เล็กกว่าส่วนเดิมได้ ปกติแล้วก็ทำการแยกจากส่วนเดิมให้เป็นส่วนที่เล็กกว่าสองส่วนและส่วนที่แยกออกมาแล้ว อาจจะแยกย่อยเป็นส่วนที่เล็กกว่าลงไปอีกได้ ส่วนที่แยกออกนั้นเราเรียกว่า ส่วนประชิด (constituent) ที่จริงแล้วเมื่อเราทำสัมพันธ์ประโยคตามแบบไวยากรณ์สมัยเก่า เราก็อาศัยหลักการวิเคราะห์ส่วนประชิดเหมือนกันโดยการแบ่งประโยคเป็น ภาค ประธาน ภาคแสดง ภาคประธานแบ่งออกเป็น นามสำคัญ กับส่วนขยาย ฯลฯ ฉะนั้นการวิเคราะห์ส่วนประชิดจึงไม่ใช่ของใหม่อะไรเลย หากแต่ว่าวิธีการแยกอาจจะมีหลักการที่รัดกุมขึ้นเท่านั้น เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้นขอให้คุณการวิเคราะห์ส่วนประชิดของประโยค **ผู้ชายสองคนนั้นใส่เสื้อสวย**

ผู้	ชาย	สอง	คน	นั้น	ใส่	เสื้อ	สวย
		สองคน					
	ผู้ชาย	สองคนนั้น				เสื้อสวย	
	ผู้ชายสองคนนั้น				ใส่เสื้อสวย		
	ผู้ชายสองคนนั้นใส่เสื้อสวย						

รูปที่ ๑

หรืออาจจะทำเป็นแผนผังอีกแบบหนึ่งได้ดังนี้

รูปที่ ๒

จะเห็นได้ว่าจากประโยคตัวอย่างเราแบ่งออกเป็นส่วนประจักษ์ ผู้ชายสองคนนั้น กับส่วนประจักษ์ใต้เสื้อสวย นั้นก็คือแบ่งเป็นภาคประธานและภาคแสดงนั่นเอง จาก วลี ผู้ชายสองคนนั้นเราก็ตัดแบ่งออกได้เป็นส่วนประจักษ์ ผู้ชาย กับส่วนประจักษ์ สองคนนั้น และวลี ใต้เสื้อสวย ก็แบ่งออกเป็นส่วนประจักษ์ใต้กับส่วนประจักษ์เสื้อสวย ถ้าผู้ชายก็แบ่งออกเป็นส่วนประจักษ์ ผู้ กับ ส่วนประจักษ์ ชาย วลีสองคนนั้น ก็แบ่งออกเป็นส่วนประจักษ์ สองคนกับส่วนประจักษ์นั้น วลีเสื้อสวยก็แบ่งเป็นส่วนประจักษ์ เสื้อ กับส่วนประจักษ์ สวย และวลีสองคนก็แบ่งเป็นส่วนประจักษ์สองกับส่วนประจักษ์คน อาจจะมีผู้สงสัยว่า วลี ผู้ชายสองคนนั้น แบ่งเป็นส่วนประจักษ์ผู้ชายสองคน กับส่วนประจักษ์นั้น ไม่ได้หรือ ถ้าจะให้ตอบก็ต้องตอบว่าไม่ได้ เพราะมีเกณฑ์ดังนี้คือ

๑. การจะแยกคำก็ วลีก็ตัดออกเป็น ส่วน ประจักษ์ ของส่วน ที่เล็กกว่าได้ก็คือ เมื่อส่วนที่แยกแล้วนั้นมีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถเกิดขึ้นใด ๆ หรือรวมกันได้ เว้นเสียแต่ว่าส่วนประจักษ์นั้นจะแยกเป็นส่วนประจักษ์ย่อยต่อไปอีกไม่ได้แล้ว เป็นต้นว่า ผู้ชาย สามารถอยู่รวมกันได้ สองคนนั้นก็สามารอยู่รวมกันเป็น วลีได้ สมมุติว่าเราแยกประโยค ผู้ชายสองคนนั้นใต้เสื้อสวย เป็น ผู้ชายสองคนนั้นใต้ กับเสื้อสวย ส่วนประจักษ์ส่วนแรกจะช้กับหลักการข้อนี้

สำหรับบางท่านก็อาจจะนึกแย้งว่า การที่แยก ผู้ชายสองคนนั้น ออกเป็น ผู้ชายสองคน กับ นั้น ก็ไม่เข้ากับเกณฑ์ข้อนี้เลย เช่นนี้จะต้องยอมรับว่าจริง เพราะ วลี ผู้ชายสองคน ก็อยู่รวมกันได้ มีความกลมกลืนกัน และนั่น เป็นส่วนประจักษ์ ที่แยกออกไปอีกไม่ได้แล้ว แต่อย่างไรก็ตามขอให้ดูเกณฑ์ข้อที่ ๒

๒. การจะแยกคำหรือวลี จากวลีหรือประโยคที่มีโครงสร้างลักษณะเดียวกันควร จะได้ส่วนประจักษ์ที่เหมือนกัน ถ้าหากอีกเกณฑ์นี้จะเห็นได้ว่า วลี ผู้ชายสองคนนั้น กับวลี ผู้ชายคนนั้น จักว่ามีโครงสร้างลักษณะเดียวกัน แต่เราจะแยกวลี ผู้ชายคนนั้น เป็นส่วนประจักษ์ ผู้ชายคน กับส่วนประจักษ์ นั้น ไม่ได้ เพราะผู้ชายคนไม่เป็นวลี หรือมีความไม่กลมกลืนกัน เกิดร่วมกันไม่ได้ วลีผู้ชายคนนั้น จะต้องแยกเป็นส่วน ประจักษ์ ผู้ชาย กับส่วนประจักษ์ คนนั้น ด้วยเหตุที่ วลี ผู้ชายคนนั้น กับ ผู้ชายสอง คนนั้น มีโครงสร้างลักษณะเดียวกันจึงต้องแยกวลี ผู้ชายสองคนนั้น ออกเป็นส่วน ประจักษ์ ผู้ชาย กับส่วนประจักษ์ สองคนนั้น ด้วย

๓. การแยกคำหรือวลี ออกเป็นส่วนประจักษ์จากส่วนที่ใหญ่กว่าจะต้องคำนึงถึง หน้าที่ของส่วนประจักษ์นั้นที่มีต่อส่วนที่ใหญ่กว่า และนึกถึงความหมายที่แท้จริงด้วย เป็นกันว่า อาหารนี้จัดไว้เฉพาะเด็กและผู้หญิงผอมเท่านั้น ถ้าหากจะต้องวิเคราะห์ วลี เด็กและผู้หญิงผอม จะต้องจำไว้ว่าวลีนี้มีความหมายว่าอย่างไร อาจมีความ หมายว่า เด็กทั่ว ๆ ไป ผอมหรือไม่ผอมก็ได้ และผู้หญิงผอม ถ้าเป็นเช่นนั้นเราอาจจะแยก เป็นส่วนประจักษ์ เด็ก กับส่วนประจักษ์ และผู้หญิงผอม แต่ถ้าวลีนั้นมีความหมายว่า เด็กผอม และผู้หญิงผอม ส่วนประจักษ์ก็ควรจะเป็น เด็กและผู้หญิง กับ ผอม

๔. การแยกส่วนประจักษ์ไม่จำเป็นจะต้องแยกออกเป็นสองส่วนเสมอไป ถ้า หากโครงสร้างของวลีแสดงว่าแต่ละส่วนก็มีความสำคัญเท่ากันเช่น จงบอกวัน เดือน ปีเกิด ของท่าน

จ	บ	ว	ค	บ	ก	ร	ท
		ว					
		ว			ก		ร
จ		ว					
จ		ว					

รูปที่ ๓

จะเห็นได้ว่า วัน เดือน ปี จะต้องแยกเป็นส่วนประจักษ์ ๓ ส่วน ถ้าจะแยกเป็น วันเดือน กับ ปี วัน กับ เดือน ก็ไม่ถูกต้องตามเกณฑ์ข้อที่ ๑ เพราะวัน เดือน และ ปี ต่างก็มีความสำคัญเท่ากัน เพราะเหตุนี้เอง วลี ฟูต — ปอนต์ — วินาที สว — แก่ — แม่หม้าย วลา จึงต้องแยกออกเป็น ๓ ส่วน แทนที่จะเป็น ๒ ส่วน

๔. การแยกสรรธานออกเป็นส่วนประจักษ์พิเศษ คำสรรธานเช่น และ กับ หรือ เมื่อเกิดในประโยคกิตี หรือวลีกิตี ที่จริงแล้วมิได้เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของส่วนประจักษ์หน้าหรือส่วนประจักษ์หลังและก็หาได้มีสภาพควรจะเป็น ส่วน ประจักษ์ที่มีสภาวะเท่าส่วนประจักษ์หน้า และส่วนประจักษ์หลังตามเกณฑ์ที่ ๔ ไม่ ในประโยค นายสอน และนายมีจะไป ถ้าเราจะแยกประโยคนี้ออกเป็นส่วนประจักษ์ นายสอนและนายมี กับส่วนประจักษ์จะไป นั้นไม่มีปัญหา แค่ว่าพอถึงวลี นายสอนและนายมี ถ้าจะแยกออกเป็น นายสอน ส่วนหนึ่ง และนายมี อีกส่วนหนึ่งก็ทำให้ดูเสมือนว่า และเป็นส่วนหนึ่งของส่วนประจักษ์หลัง หรือถ้าจะแยกเป็น นายสอนและเป็นส่วนประจักษ์หนึ่ง กับ นายมี เป็นอีกส่วนประจักษ์หนึ่ง ก็ยังไม่ได้ใหญ่ เพราะนายสอนและ ชักกับเกณฑ์ที่ ๑ ครั้นจะแยกเป็นส่วนประจักษ์ นายสอน ส่วนประจักษ์ และ ส่วนประจักษ์ นายมี ก็จะทำให้สภาพของ และไปเท่ากับส่วนประจักษ์ นายสอน และส่วนประจักษ์นายมีไป ตัวอย่างเองจึงมีนักภาษาศาสตร์ท่านหนึ่ง คือ Charles F. Hockett เสนอว่าให้แยกสรรธานจำพวกนี้ไว้ต่างหากเป็นส่วนประจักษ์พิเศษ ดังนี้

นาย	สอน	และ	นาย	มี	ไป
นายสอน			นายมี		
นายสอนและนายมี					
นายสอนและนายมีไป					

รูปที่ ๔

ข้อดีและข้อเสียของการวิเคราะห์ส่วนประจစ်

ตอนแรก ๆ ที่นักภาษาศาสตร์ยังไม่รู้จักวิธีวิเคราะห์ภาษามากนักก็เห็นว่า การวิเคราะห์ส่วนประจစ်ทำให้นักภาษาศาสตร์เข้าใจภาษาได้ดีขึ้น ไม่ต้องคอยอาศัยความหมายอย่างเกี่ยว แต่เมื่อนักภาษาศาสตร์ได้ทำการค้นคว้าวิจัยมากขึ้น ค้นพบวิธีการอื่นที่ดีกว่า ก็เริ่มมองเห็นข้อบกพร่องของการวิเคราะห์ส่วนประจစ်มากขึ้น เพราะฉะนั้นขอท่านผู้อ่านอย่าได้ตกใจที่จะพบว่า ข้อเสียของการวิเคราะห์ส่วนประจစ်มีมากกว่าข้อดีในหนังสือเล่มนี้ ขออย่าได้นับเอาจำนวนข้อเป็นสำคัญ แม้ว่าข้อดีจะมีจำนวนน้อยกว่า แต่แต่ละข้อมีความสำคัญมากในการศึกษา และเป็นพื้นฐานอันสำคัญ สำหรับนักภาษาศาสตร์ปัจจุบัน

ข้อดี

๑. การวิเคราะห์ส่วนประจစ် ทำให้เห็นโครงสร้างของประโยควลีและคำได้ชัดเจน การแยกทำเป็นส่วนสัคคังในรูปข้างบน ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าโครงสร้างของประโยค โครงสร้างของวลี และโครงสร้างของคำเป็นอย่างไร

๒. ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในประโยคในวลี และในคำ ได้ชัดเจนโดยเฉพาะการวิเคราะห์ส่วนประจစ်แบบคัตเป็นชั้น ๆ ดูรูปที่ ๒

ข้อเสีย

๑. การวิเคราะห์ส่วนประจစ်อาจจะลงให้ผู้่านคิดว่าประโยคสองประโยคที่มีโครงสร้างที่แท้จริงต่างกันให้ดูเหมือนมีโครงสร้างเหมือนกัน เช่น

เขา	ไป	บ้าน
	ไปบ้าน	
เขาไปบ้าน		

รูปที่ ๔

เขา	กิน	อาหาร
	กินอาหาร	
เขากินอาหาร		

รูปที่ ๖

จากตัวอย่างข้างบนนี้จะเห็นว่า ส่วนประจักษ์ของทั้งสองประโยคเหมือนกันทุกประการ บางท่านก็อาจจะสงสัยคิดว่าประโยคทั้งสองเป็นประโยคแบบเดียวกัน ยิ่งร้ายไปกว่านั้นอาจจะทำให้คิดว่า ไป ก็เป็นสกรรมกริยา เหมือน กิน ด้วย ทั้ง ๆ ที่ใคร ๆ ก็รู้ว่า ไป เป็นอกรรมกริยา ทุกคนคงเห็นคำว่า ไป ในประโยคแรกเป็นอกรรมกริยา เพราะเราสามารถพูดได้ว่า เขาไปที่บ้าน โดยเอาคำว่าที่ แทรกเข้าไประหว่าง ไป กับ บ้าน ได้ การที่เราเอาคำประเภทบุพบทแทรกเข้าไปได้ก็แสดงว่าบ้าน มีใช้กรรมของกริยา ไป อย่าง อาหาร เป็นกรรมของกิน ในกรณีนี้เราควรจะต้องว่าบ้านเป็นสถานวิเศษณ์

นักภาษาทุกคนคงเห็นคำว่าประโยค เขายังนกปากซ่อม เขายังบินลูกของ นั้น ต่างกันเพราะ นกปากซ่อมในประโยคแรกเป็นกรรมของกริยายัง แต่สำหรับประโยคหลังถ้ามีความหมายว่าเขาใช้บินลูกของเป็นเครื่องมือในการยิง บินลูกของ

ไม่ใช่กรรมของยิง แต่ถ้าหากเราใช้การวิเคราะห์ส่วนประจิกจะเป็นว่าประโยคทั้งสอง
มีส่วนประจิกเหมือนกันทั้ง ๆ ที่ใคร ๆ ก็ทราบว่าโครงสร้างของสองประโยคนี้อาจต่างกัน

เขา	ยิง	นก	ปาก	ซ่อม
			ปากซ่อม	
		นกปากซ่อม		
		ยิงนกปากซ่อม		
เขายิงนกปากซ่อม				

รูปที่ ๗

เขา	ยิง	บิน	ลูก	ของ
			ลูกของ	
		บินลูกของ		
		ยิงบินลูกของ		
เขายิงบินลูกของ				

รูปที่ ๘

ที่จริงแล้วประโยค เขายิงปืนลูกซอง น่าจะมาจาก เขาใช้ปืนลูกซองยิง x
 x ในที่นี้อาจจะเป็นเป็ด เป็นนก หรือเป็นอะไรก็ได้ เมื่อมีการสับตำแหน่งและลด
คำแล้วจะได้ เขายิง x ด้วยปืนลูกซอง แล้วลดคำ x ด้วย จะเหลือ เขายิงปืน
ลูกซอง จากประโยคเดิม เขาใช้ตะเกียบกินข้าว มาเป็น เขากินข้าวด้วยตะเกียบ
แล้วมาเป็น เขากินตะเกียบ เขาเขียนจักร มาจากประโยคเดิม เขาใช้จักรเย็บผ้า
มาเป็น เขาเย็บผ้าด้วยจักร แล้วมาเป็น เขาเขียนจักร เป็นต้น

๒. การวิเคราะห์ส่วนประจစ်พบความลำบากในการแยกส่วน ประจစ်ที่แยกกัน อยู่เช่น **ไม่** **เขา** **ก็** **ผม**จะ**ต้อง**ไป **ทุกคน**คง**เห็น**ค**ว่า** **ไม่...ก็** เป็นส่วนที่อยู่รวม กันได้ **แต่**ว่า**อยู่**ไม่**ติด**กันจึงเกิด**ความ**ลำบาก**ในการ**แยก**ส่วน**ประจစ် **หรือ**อย่าง**ใน** ภาษาอังกฤษ ประโยค *Is he coming with you?* ซึ่ง**ควร**จะ**แยก**เป็น**ส่วน**ประจစ် *he* **กับ** *is coming with you?* **แต่**ว่า *Is* มาอยู่**เดี่ยว**ข้าง**หน้า**ประโยค**แล้ว** จึงเกิด ความลำบาก**ในการ**แยก *he* **ออกจาก** *is coming with you?* วิธีที่ปฏิบัติกันก็ อนุโลมให้มี**ส่วน**ที่ไม่**ติด**ต่อกัน (discontinuous constituent) **กัน**นี้**เป็น**กัน

Is	he	coming	with	you?
		coming	with	you?
Is		coming	with	you?
Is	he	coming	with	you?

รูปที่ ๔

๓. ประโยคบางประโยคมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดโดยที่ประโยคหนึ่งเป็น ที่มาของอีกประโยคหนึ่ง **แต่**ถ้าใช้การวิเคราะห์ส่วนประจစ်แล้วจะไม่มีทางรู้เลยว่า ประโยคทั้งสองนั้นสัมพันธ์กันอย่างไร เช่น**เขา**ห**ัก**ไม้ **และ**ไม้**ห**ัก **จะ**เห็น**ได้**ว่า ประโยค**หลัง**มาจาก**ประโยค**แรก โดยที่**ย้าย**เอา**กรรม**ของ**ประโยค**แรก**ขึ้นมา**เป็น**ประธาน** แล้ว**ก็**ค**ประธาน**ของ**ประโยค**แรก**ออก**เสีย ในภาษาอังกฤษก็มีลักษณะทำนองนี้เช่น *The dog bit the man.* **กับ** *The man was bitten by the dog.* **ก็**จะ**เห็น**ว่า ประโยค**แรก**เป็น**ที่มา**ของ**ประโยค**หลัง **ขอ**ให้**สังเกต**รูป**แสดง**การ**วิเคราะห์**ส่วน**ประจစ်** จะ**เห็น**ว่า**ไม่**เหมือน**กัน**เลย

เขา	หัก	ไม้
	หักไม้	
เขาหักไม้		

รูปที่ ๑๐

ไม้	หัก
ไม้หัก	

รูปที่ ๑๑

๔. การวิเคราะห์ส่วนประชิดไม่ช่วยแก้ปัญหาเรื่องประโยคที่มีความเป็นหลาย
 นัย เช่น เขายิงปืน อาจมีความหมายว่าเขาใช้ปืนยิงอะไรสักอย่างหนึ่ง จะเป็น
 นก คน หรือ เบ้าก็ได้อีกความหมายหนึ่ง เขาอาจจะใช้หนังสติ๊กก็ได้ยิงไปที่
 บินซึ่งวางอยู่ แต่ถ้าใช้วิธีการวิเคราะห์ส่วนประชิดแล้ว ประโยคนั้นจะมีโครงสร้าง
 เหมือนกันดังนี้

เขา	ยิง	ปืน
	ยิงปืน	
เขายิงปืน		

รูปที่ ๑๒

อย่างไรในประโยคภาษาอังกฤษว่า *Flying planes can be dangerous.* อาจจะ
 หมายความว่า การขับเครื่องบินเป็นอันตราย หรือเครื่องบินที่กำลังบินอยู่อันตราย แต่
 เมื่อทำการวิเคราะห์ส่วนประชิดแล้วก็จะได้อย่างเดียวกันไม่ว่าความหมายจะเป็นอย่างไร

Flying	planes	can	be	dangerous
Flying	planes	can	be	dangerous
Flying	planes	can	be	dangerous
Flying	planes	can	be	dangerous
Flying	planes	can	be	dangerous

รูปที่ ๓๓

จริงอยู่การวิเคราะห์ส่วน ประชิตอาจ จะช่วยแก้ ปัญหา ประ โยคที่มีความ พหามช หลายนัยบางประ โยคได้ เช่น ครูกำลังอ่านหนังสือใหม่ ซึ่งมีความหมายว่าครูกำลัง อ่านหนังสือเล่มใหม่ หรือครูกำลังอ่านหนังสือเล่มเดิมอีกครั้ง จะมีส่วนประชิตเป็น ไตรงสร้างดังนี้

ครู	กำลัง	อ่าน	หนังสือ	ใหม่
	กำลังอ่าน		หนังสือใหม่	
	กำลังอ่านหนังสือใหม่			
ครูกำลังอ่านหนังสือใหม่				

รูปที่ ๓๔

และ

ครู	กำลัง	อ่าน	ใหม่
		อ่าน	ใหม่
	กำลังอ่าน	หนังสือ	ใหม่
	กำลังอ่านหนังสือใหม่		
ครูกำลังอ่านหนังสือใหม่			

รูปที่ ๓๕

บางท่านอาจจะว่าเรา ไม่จำเป็นต้องทำการ วิเคราะห์ ส่วน ประชิตก็ทราบ ได้ว่า ประโยคกรุกำลังอ่านหนังสือใหม่ มีความหมายว่าอะไรโดยอาศัยการออกเสียง ก็อย่า หากมีความหมายอย่างในรูปที่ ๑๔ จะออกเสียงคำว่า หนังสือกับใหม่ติดต่อกันไป แต่ในความหมายตามรูปที่ ๑๕ ก็จะต้องมีการเว้นระยะระหว่างหนังสือกับใหม่ หรือ อาจจะพูดอีกนัยหนึ่งว่าในความหมายแรกเสียงเน้นบนคำว่า ใหม่ไม่หนักเท่า ในความหมายที่สอง แต่อย่างไรก็ตามหากเราพบข้อความที่ปรากฏเป็นตัวหนังสือเราก็จะอาศัย การออกเสียงช่วยไม่ได้เลย นอกจากนั้นแล้วโดยปกติคนฟังไม่ได้ตั้งใจฟังอย่างใกล้ชิด ว่ามีการเว้นระยะระหว่างคำหรือไม่ หรือคำนั้นมีเสียงเน้นหนักเพียงไร

๕. การวิเคราะห์ส่วนประชิตพบความลำบาก ในการ แยกคำต้นฐาน ดังที่กล่าว มาแล้วข้างต้น ไม่สามารถจะบอกลงไปได้แน่นอนว่าต้นฐานควรจะอยู่กับส่วนประชิตใด

๖. ถ้าหากเราถือว่าโครงรูปพื้นฐาน หรือเกณฑ์แห่งการปริวรรตมีความสำคัญ ในทฤษฎีทางภาษาแล้ว การวิเคราะห์ส่วนประชิตมิได้คำนึงถึงเรื่องนี้เลย และไม่สามารถจะนำเอาทฤษฎีแห่งการปริวรรต และโครงรูปพื้นฐานมาเกี่ยวข้องกับช่วยได้เลย ทั้งนี้เพราะการวิเคราะห์ส่วนประชิตสนใจแค่โครงรูปผิว (surface structure) หรือ โครงรูปลึก (deep structure) ไม่